

НАПРЯМ 3. ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-86>

КРЕДИТНИЙ ДОГОВІР: ОСОБЛИВОСТІ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Андріяшевський Артур Геннадійович

студент III курсу факультету № 2

Криворізького навчально-наукового інституту

Донецького державного університету внутрішніх справ

*Науковий керівник: **Скрябін Олексій Миколайович***

доктор юридичних наук,

професор катедри цивільного та господарського права факультету № 2

Криворізького навчально-наукового інституту

Донецького державного університету внутрішніх справ

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Унаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року на територію України, всі сфери життєдіяльності та функціонування держави зазнали значних змін, війна внесла вагомі корективи, без виключення, для кожного громадянина країни. Виключенням не стали і цивільно-правові відносини.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [4] на всій Україні було введено правовий режим воєнного стану.

Одним із питань, яке постало врегулювати у цивільно-правових відносинах після початку широкомасштабної війни на території нашої держави, було визначення особливостей форми та змісту кредитних зобов'язань у реаліях воєнного стану.

Безперечно, після 24 лютого 2022 р. збільшення так званих «проблемних кредитів» було очікуваним та передбачуваним. На думку правників, причини тут дві. По-перше, знизилася платоспроможність позичальників. По-друге, багато хто з них втратив іпотечне та заставне майно, на придбання якого кредити були отримані [5].

Таким чином, державі неодмінно потрібно було не стояти осторонь та почати запроваджувати механізми врегулювання даного питань на серйозному і високому рівні. Важливим чинником у вирішенні даного питання є дотримання балансу між впровадженням підтримки позичальників та недопущення банківської кризи.

У зв'язку з цим Верховною Радою України було ухвалено Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». Новий закон змінює низку правил роботи банків та небанківських фінансових установ, зокрема тих, що надають послуги з кредитування [6].

Увівши в дію даний Закон, держава впровадила так зване поняття «кредитних канікул». Їх суть: протягом воєнного стану та 30 днів після його завершення позичальник у разі прострочення звільняється від штрафу, а також нарахувань за ст. 625 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) (3% річних та інфляційні втрати) [4].

Таким чином, згідно з положеннями даного Закону, зупиняється відлік часу для визначення кількості днів прострочення боржником платежів за кредитним договором. Тобто банк не має права вимагати виплачувати неустойку (штраф, пеня) та інші платежі, які нараховані після 24 лютого 2022 року, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит, адже вони підлягають списанню. Виходячи з цього, банк має право продовжити даний відлік лише на 31-й календарний день після скасування правового режиму воєнного стану.

Варто також зауважити, що функціонування фінансової системи не в змозі миттєво переключитися на нові умови і можливі деякі несправності в роботі систем самого банку. З цією метою, законодавець радить у будь-якому разі, позичальникам провести комунікацію з банком з приводу такого звільнення від відповідальності.

Насамперед, Законом визначено, що позичальники не звільняються від сплати процентів за користування кредитом. У свою чергу, відповідно до ст. 617 ЦКУ, особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили [2]. Тобто, якщо особа звернеться до банку і доведе обставини того, що вона не могла виконати зобов'язання за договором внаслідок російської військової агресії, а, отже, через настання форс-мажорних обставин, як це передбачено ЦКУ, то вона також буде звільнена від відповідальності.

Адже, згідно листа Торгово-промислової палати України (ТПП України) від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1, військова агресія Російської Федерації проти України, що стала підставою введення воєнного стану, є форс-мажорними обставинами. У зв'язку з цим, ТПП України підтверджено, що такі обставини з 24.02.2022 до їх офіційного закінчення, є надзвичайними, невідворотними

та об'єктивними обставинами, зокрема, для суб'єктів господарської діяльності по договору, виконання якого стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили). При цьому, з урахуванням загального характеру вказаного листа, для підтвердження неможливості виконання своїх зобов'язань за кредитним договором саме у зв'язку із військовою агресією, доцільно отримати відповідний індивідуальний сертифікат про дію форс-мажору, коли це буде можливо [7].

Необхідно також звертати особливу увагу на положення кредитного договору щодо порядку дій сторони у разі виникнення форс-мажорних обставин [5]. Важливим аспектом у даному питанні виступає той факт, що згідно з положенням п. 1 ч. 1 ст. 512 ЦКУ, кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги) [2]. Положеннями статті 516 ЦКУ передбачено, що заміна кредитора в зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом. До нового кредитора переходять права первісного кредитора в зобов'язанні в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав [6].

Виходячи з положень зазначеного вище Закону України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» необхідно наголосити на важливому змісті поняття «кредитні канікули». Це відтермінування а не звільнення від сплати кредиту. Варто зауважити, що кредитні канікули не є обов'язком банку, а є його правом [6]. Той зміст та форма, в якій держава запропонувала вирішення проблемних питань кредитних зобов'язань наразі не вирішує зазначених вище проблем, а лише відтермінує їх на строк 30-ти днів після завершення війни. Після закінчення «пільгових» умов настане необхідність позичальникам погасити прострочені суми за кредитами та відсотками, які накопичились за період воєнного стану. І у випадку непогашення штрафи вже будуть нараховуватися. Через настання можливої післявоєнної кризи більшість позичальників не зможуть моментально погасити всі платежі. Таким чином, вже зараз потрібно думати про механізм врегулювання цих спірних моментів.

Одночасно із цим, держава запровадила обмеження звернення стягнення на іпотечне майно в рахунок погашення кредиту.

Так, протягом воєнного стану та 30 днів після нього:

- банки не можуть звертати стягнення на іпотечне майно в позасудовому порядку (набувати право власності або здійснювати продаж третій особі);

- банки не можуть виселяти мешканців з іпотечного майна;

– іпотечне майно не може продаватися на електронних торгах для виконання рішення суду про звернення стягнення на предмет іпотеки [5].

Тобто на сьогодні звернення стягнення на іпотечне майно призупинене. Банк може лише отримати рішення суду про звернення стягнення на іпотечне майно. Виконання такого рішення поки неможливе. Але якщо рішення суду отримане, то відразу після скасування заборони на стягнення він може виселяти та забрати житло. Це стосується лише споживчих кредитів, тобто кредитів населення. На бізнес-кредити таке обмеження не поширюється [5].

Підсумовуючи вище зазначене, треба сказати, що цивільно-правові стосунки, в тому числі, стосовно кредитного договору, як і інші правові відносини, зазнали неабиякого виклику та вимушених змін після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації. Таким чином, виникла необхідність врегульовувати проблеми, які виникли в нових умовах. Наразі питання кредитних зобов'язань під час правового режиму воєнного стану залишається доволі відкритим, адже потребує доопрацювання та удосконалення з метою недопущення привіліювання однієї сторони (позичальника) кредитного договору над іншою (кредитором), що могло б зумовити виникнення банківської кризи та призвести до важких економічних наслідків у країні.

Література:

1. Конституція України. Редакція від: 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Цивільний кодекс України. Редакція від: 10.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон України. Редакція від: 15.03.2022 р.
4. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України. Редакція від: 18.11.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
5. Кобець І. Кредити та іпотека під час війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/19/689328/>
6. Кредитні зобов'язання під час воєнного стану. Дирекція Кременецького місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Лановецька міська рада. URL: <https://lanmisto.gov.ua/2022/05/24/kredytni-zobov-yazannya-pid-chas-voeyennogo-stanu/>
7. Бубліченко В. Сплата кредиту під час війни. GO LAW. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/splata-kreditu-pid-chas-vijni/>